

KODÁLY ZOLTÁN (1882—1967)

Nagy emberek munkásságát mindenekelőtt az jellemzi, hogy más világot hagynak maguk után, mint amelybe beleszülettek. Amikor Kodály felnőtt, Ady, Babits, Kosztolányi kortársaként, még csirázott a magyar műveltség, a tömegek zenei analfabétizmusban éteek és a magyar népdal a föld alatt szunnyadt.

A század elején — mint ismeretes — életreszóló barátságot köt Bartók Bélával; együtt kezdik meg korszakalkotó népdalgyűjtő munkájukat, s a két mestert már pályájuk kezdetén együtt emlegetik, de nevük még a távoli jövő nemzedékeinek az ajkán is úgy összeforr, mint Goethejé és Schilleré, Liszté és Wagneré.

Kodály életének jelentős állomása, hogy 1919-ben a Tanácsköztársaság idején, Donnányi Ernő igazgatása alatt tagja lesz a Zeneakadémia vezetésével megbízott direktóriumnak. A Tanácsköztársaság bukása után őt is felfüggesztik. A legyeimi tárgyaláson hangzanak el kemény és vádoló szavai: „*az vesse rám az első követ, aki nálam többet tett a magyar kultúráért.*” Minthogy az 1910-es évektől kezdődően Bartók mellett a legtehetségesebb élő magyar zeneszerzőként ünneplik, a közvélemény nyomására rehabilitálják és visszahelyezik tanári állásába. Nevét ekkor már országszerte ismerik, de a világhír útján 1923-ban indul el, amikor Pest és Buda egyesítésének 50-ik évfordulóján rendezett ünnepség keretében Donnányi Ernő vezényletével felhangzik a *Psalmus hungaricus*. Ezen a történelmi jelentőségű hangversenyen kerül bemutatásra Bartók *Táncszvit*-je is. A *Psalmus* hamarosan bejárja az akkori művelt világot és olyan karmesterek interpretálásában szólal meg, mint De Sabata és Toscanini.

A két világháború közötti időben keletkeznek legnagyobb alkotásai. 1923 és 43 között írja két színpadi művét, zenekari szerzeményeinek, dalainak — s amiben minden kortársát túlszárnyalja —, vokális kompozícióinak zömét. E két évtized leforgása alatt azonban nemcsak alkot, hanem forradalmi jelentőségű pedagógiai munkásságot is kifejt. Ő vezeti be a Zeneakadémián a magyar népzene, s azóta külföldön is mindenféle elismert szolmizációs módszert dolgoz ki, írt kórusművet szerez, hogy a gyermek fülébe élesnek a magyar népzene dallamfordulatai ivódjanak, mielőtt még idegen hatás érné.

De alkotói, pedagógiai és tudományos munkája mellett egyre aktívabban „politizál”. Szellemi és morális eszközökkel harcol a fokozatosan erősödő fasizmus ellen. A selejtes német zenei kultúrát a magyar népdal erejével akarja kiszorítani, mint ember pedig egyéniségének a súlyával küzd a faji megkülönböztetés ellen. A német kultúra értékeit — akár zenei, akár irodalmi vonatkozásban — nemcsak kiválóan ismeri, hanem becsüli is. (Magánbeszélgetések során pl. többször említette, hogy egyik kedvenc költője a középkori Eschenbachi Wolfram, a Parsifal szerzője.) Kodály az 1930-as években éppen abban látja a bajok gyökerét, hogy a polgárság többsége nem az örökértékű német alkotásokért lelkesedik, hanem az izlést metelyező, a magyar népdaltól elidegenítő fércművekért.

*

A felszabadulás után Kodály a legünnepeltebb élő ember Magyarországon; most a halálakor őt gyászolja legmélyebben a magyar nép s vele együtt az egész művelt világ. 1945 után olyan tekintélyre tett szert, hogy megvalósítható régóta kidolgozott pedagógiai eszméit, amelyeknek lényege: a zenei nevelés, szorosabb értelemben a közös ének kísérvé végig a gyermek tanulmányait, hétféves korától az iskola befejezéséig. „Nálunk — írja — alig minden huszadik ember használja helyesen beszélő és lélekző szervét. Ezt is az énekórán kell megtanulni. A ritmus tápeggyelmező ereje, a gége és a tüdő tréningje közvetlenül a testnevelés mellé kapcsolja az éneket. Mind a kettő naponként szükséges, nem kevésbé, mint az étel.” (A zene mindenké.) Ha majd az iskolákban komoly gondot fordítanak a kóruséneklésre — hangsúlyozta Kodály már sok évvel a felszabadulás előtt —, a pedagógusok hamar megbizonyosodnak arról, hogy az örökértékű zeneművek megszólaltatása mennyire támogatja a gyermek ismeretét, szélesíti fantáziáját és olyan élményekkel gazdagítja, amelyekhez egyébként még nem jutna el tanulmányai során.

Az elmúlt húsz év alatt Kodály pedagógiai eszméi szervesen beépültek a szocialista embernevelésbe. Valóban más világot hagyott maga után, mint amelybe beleszülettek! Gyermekkorában még nem volt magyar zenepedagógia, az oktatás idegen mintára történt, a legfelsőbb tízezrek egy-egy zárt körén kívül még a polgárság is nehezen jutott színvonalas muzsikához, a magyar népdalt pedig senki sem ismerte. Halálakor egy művelt, a népzeneből táplálkozó, „énekítő Magyarországot” hagyott maga után.

Kodály életműve abban különbözik minden kortársától, hogy olyan cappella oeuvre-t teremtett, mint a reneszánsz óta egyetlen komponista sem. Kórusműveiben egész történelmi korok elevenednek meg az újtestamentumi Jézus és a kufárok-tól a nemzeti múltból merített képeken, drámai eseményeken át (Ének ment István királyhoz, Balassa Edlirt elfelejtett éneke, A magyarokhoz, Zrínyi szózata) a jelen korig. A Felszállott a páva című kórusmű születése idejében a jelennek szólt s az elnyomott nép felszabadításáért szállt síkra.

Ambár Kodály kórusművészete elsősorban a magyarsághoz szól, az elvakult nacionalizmus idején mégis bátran hirdeti Adyval és Bartókkal együtt, hogy a szomszéd népek kulturális kincseit is meg kell becsülnünk. Ezért más népekhez is ellátogat: egyszer rutén parasztlány szerelmes énekét szólaltatja meg, máskor gregorián énekből fakaszt kóruskölteményt; régi olasz versekre kis madrigálakat, canzonettákat szerez és a Kalevala 44. énekéből kórusművet alkot (Vejneműjnen muzsikál).

De bármerre tekint, akár a magyar történelemnek, az Újtestamentumnak vagy a jelen forradalmának egy-egy eseményét tömöríti énekhangokba: mindig a magyar géniusz szól belőle.

„Ha azt kérdezik tőlem — írja Bartók Béla —, mely művekben ölt testet legtökéletesebben a magyar szellem, azt kell rá felelnem, hogy Kodály műveiben.”

VÁMOSI NAGY ISTVÁN

HÜSZÉVES A TISZATÁJ

Márciusban ünnepelte lapunk fennállásának huszadik évfordulóját. Ebből az alkalomból március 9-én a Szeged m. j. Városi Tanács fogadást adott a városi tanács épületében a jubileumát ünneplő folyóirat vezetőinek, munkatársi gárdájának tiszteletére.

A fogadáson megjelent Sípós Géza, a Szeged városi pártbizottság titkára, dr. Biczó György, a városi párt-végrenajtóbizottság tagja, a Szeged m. j. Városi Tanács V. B. elnöke, Rácz Lajos, a megyei pártbizottság tagja, a Csongrád megyei Hírlap főszerkesztője, Deák Béla, a városi párt-végrehajtóbizottság tagja, a városi pártbizottság osztályvezetője, Forgó Pál, a megyei pártbizottság munkatársa, dr. Lőkös Zoltán, a városi pártbizottság tagja, a Dél-Magyarország főszerkesztője, Papp Gyula, a Szeged m. j. Városi Tanács V. B. elnökhelyettese, Andrassy Lajos, a Tiszatáj főszerkesztője, Mocsár Gábor, a Magyar Írók Szövetsége Dél-magyarországi Csoportjának titkára, dr. Madácsy László egyetemi docens, a Tiszatáj első szerkesztője, valamint a folyóirat köré csoportosult írók, költők, kritikusok több képviselője.

A jubileum alkalmával dr. Biczó György üdvözölte a megjelenteket, beszédében utalva arra, hogy a Tiszatáj története elválaszthatatlanul kapcsolódik történelmünk legfontosabb időszakának eseményeihez — hiszen az elmúlt húsz esztendő alapvető jelentőségű korszak volt népünk, nemzetünk életében, s mindennek szükségszerűen tükröződnie kell irodalmunk fejlődési folyamataiban is.

A továbbiakban dr. Biczó György hangsúlyozta: az irodalom mindig segítőtje volt hazánkban a szocializmus soron következő feladatai megoldásának — funkciója ma sem változott: sot jelentősége fokozott az emberek tudatformálásában, a marx-lenini eszmék terjesztésében.

Ezután emlékeztetett arra, hogy a Tiszatáj együtt fejlődött, erősödött azzal a várossal — Szegeddel —, amely helyet, fórumot, lehetőséget teremtett számára. Majd dr. Biczó György kifejezte azt a reményét, hogy a folyóirat a maga sajátos eszközeivel ezután is segíteni fogja azt az átalakulást, amely Szeged centrális helyzetével kapcsolatos.

A m. j. városi tanács vb elnöke beszédében utalt arra is, hogy napjainkban minden megnyilatkozásnak — különösen az írók publikált véleményének — megkülönböztetett értékű jelentősége van; tehát szükséges és kívánatos, hogy a Tiszatáj köré csoportosult írók munkásságukkal mindig hű és következetes segítők legyenek a szocializmus építésének.

Végezetül dr. Biczó György sok sikert, eredményes munkát kívánt az itt élő alkotóknak, a Tiszatáj egész munkatársi gárdájának.

Andrassy Lajos, a Tiszatáj főszerkesztője pohárköszöntőjében az eddig megtett út eredményeire és nehézségeire utalt, hangsúlyozva, hogy: a folyóirat szerkesztősége, egész munkatársi gárdája az elkövetkezendőkben is igényli az illetékes szervek segítségét és támogatását.

Dr. Madácsy László, a Tiszatáj első szerkesztője az indulás éveire emlékezett, felidézve azoknak a sok lelkesedést és hősiességet kívánó időknek erőfeszítéseit, amikor a folyóirat első számai megjelentek, majd sok sikert kívánt a Tiszatáj mostani szerkesztőinek, munkatársainak.

Ezután Mocsár Gábor emelkedett szólásra. — A szegedi irodalomnak van egyfajta sajátossága: az itt kialakult helyzet alkalmas az írók nevelésére és befogadására — mondotta. — Szeretném, ha a szegedi irodalom továbbra is ezen az úton haladna előre új eredmények, színvonalas írói teljesítmények felé.